

**Ministerieel besluit tot definitieve aanduiding van de ankerplaats
's Herenbos, Heihuizen en Zalfen te Malle**

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND,

Gelet op het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002, 13 februari 2004, 10 maart 2006, 16 juni 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2007 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van 24 juli 2009;

Gelet op het ministerieel besluit van 29 januari 2009 tot voorlopige aanduiding van de ankerplaats 's Herenbos, Heihuizen en Zalfen;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 15 oktober 2009,

BESLUIT:

Artikel 1. 's Herenbos, Heihuizen en Zalfen te Malle wordt definitief aangeduid als ankerplaats overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002, 13 februari 2004, 10 maart 2006, 16 juni 2006 en 27 maart 2009.

Art. 2. § 1. Het algemeen belang dat de aanduiding verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

1° natuurwetenschappelijke waarde:

De ankerplaats bevat bodemkundige, hydrologische, landschapsecologische, faunistische en floristische erfgoedwaarden.

Binnen het 's Herenbos variëren de bodems van vochtig tot zeer nat zand- en zandleem. Het overwegend vlakke reliëf en de relatief hoge grondwaterstand verklaren het vochtige karakter van het bos. Verschillende bospercelen werden in het verleden met het oog op een betere houtproductie voorzien van diepe afwateringsgrachten. In het zuiden van het bos vloeien Delftebeek, Bossnepbeek en Lopende beek samen. Vooral de Lopende beek die centraal door het bos loopt, heeft een zeer goed ontwikkelde structuurkwaliteit en heeft nog steeds zijn natuurlijk meanderende loop.

Ondanks de idyllische parkaanleg in het midden van de twintigste eeuw in een deel van het bos, is dit van weinig invloed op de natuurwaarden in het bos. De zure eiken- en beukenbestanden, het zeldzame natte elzenbosbestanden, de dennenaanplantingen, de gemengde bosbestanden en de (verwilderde) restanten van de voormalige parkaanleg vormen zo een habitat voor verschillende planten- en diersoorten. Soorten als adelaarsvaren, dalkruid, daslook, dubbelloof, lelietje-vandalen en wilde kamperfoelie zijn indicators van 'oud bos'. De relatief grote oppervlakte van het bos zorgt ook voor de nodige rust voor broedvogels en zoogdieren.

Door de bosontginning van Heihuizen werd de oorspronkelijke heidevegetatie verdrongen. Relicten van deze vegetatie zijn nog te vinden in wegbermen en enkele percelen die niet werden bebost.

De aanduiding als biologisch waardevol tot zeer waardevol gebied en de bijkomende arcering als belangrijk gebied voor de fauna op de Biologische Waarderingskaart benadrukt deze natuurwaarden.

2° historische waarde:

De historische waarde van de ankerplaats blijkt uit:

- de ontwikkeling en het gebruik van het 's Herenbos de laatste eeuwen;
- de historische ontginning van Heihuizen;
- de geschiedenis van het gehucht Zalfen;
- het bouwkundig erfgoed;
- de archeologische vondsten.

Het 's Herenbos (voorheen Nonnenbosch), genoemd naar de 'heren van Oostmalle', fungeerde in het begin van de 17de eeuw als een jachtbos voor de kasteelheren en hun bezoek. Het was een vrij natuurlijk bos dat door de weg van Oostmalle naar de kapel van Zalfen (Broekstraat) in twee delen werd gesplitst. Door de aanleg van rechte dreven en afwateringsgrachten in de 19de eeuw werd het makkelijker om het bos economisch te exploiteren. Het bos werd uitgebreid ten koste van de omgevende heide, hoofdzakelijk met naaldhout. Rond het begin van de tweede wereldoorlog werden parkelementen in het 's herenbos geïntroduceerd. De weg die Oostmalle met Zalfen verbond werd afgeschaft en werd geïntegreerd in een heuse Franse landschapstuin. Ook in het bos werden parkelementen aangelegd, zodat het bos een idyllisch karakter kreeg voor de kasteelbewoners.

De bosontginning van Heihuizen op de voormalige gemeenschappelijke heide dateert van de 19de eeuw. In deze periode werden vele "woeste gronden" in cultuur

gebracht. Op de voedselarme Kempische zandgronden werden op grote schaal naaldhout aangeplant. De ontginning begon veelal met de aanleg van wegen in een rechthoekig raster. Later werden naaldbomen aangeplant.

De eerste vermelding van het gehucht Zalfen gaat terug tot een document van 1278 waarin 'Zalhuffle in de parochie Malle' te lezen staat. Het gehucht bestaat in de 15de eeuw uit drie grote boerderijen met omgevende akkers. Begin 17de eeuw wordt de streek van Malle geplaagd door een pestepidemie. De Sint-Antoniuskapel, in de loop der tijden uitgegroeid tot een bedevaartsoord, gaat terug tot die tijd.

Ook het bouwkundig erfgoed verwijst naar de rijke geschiedenis van de ankerplaats. Naast de Sint-Antoniuskapel en enkele eeuwenoude typische Kempense boerderijen in het gehucht Zalfen, moet het kasteel en landgoed van Heihuizen uit het begin van de 20ste eeuw vermeld worden. Hoewel de archeologische vondsten eerder schaars zijn (urnenveld van Aasten, lithisch materiaal en bijlfragmenten), wijzen een aantal studies op de archeologische potenties in de alluviale beekvalleien (Koeischotseloop, Lopende beek, Delftebeek, Zalfensebeek) en de plaggenbodems van Zalfen. De rijke toponymie binnen de ankerplaats wijst ook op vroegere sporen van bewoning.

3° esthetische waarde:

De verweving van het gedeeltelijk aangelegde romantische parkbos met majestueuze dreven en de meer natuurlijke bosbestanden in het 's Herenbos, de meanderende waterlopen, de strakke naaldhoutaanplanting van Heihuizen, het open akker- en weidegebied van Zalfen, de typische oude Kempische hoeven en kapel van Zalfen, het landgoed van Heihuizen, het akkergebied ten noorden van Heihuizen en de natte graslanden in de beekvalleien maakt dit landschap tot een bijzonder esthetisch aantrekkelijk geheel.

Deze afwisseling en het natuurlijke samenspel van het bouwkundig erfgoed met het omgevende bodemgebruik zorgen voor een zeer hoge belevingswaarde.

4° sociaal-culturele waarde:

De ankerplaats heeft een belangrijke toeristische waarde, voornamelijk voor wandelaars, fietsers en joggers. Verschillende wandelingen en fietstochten doorkruisen het gebied. De afwisseling in het landschap en het historische kader zijn hiervan de motor.

5° ruimtelijk-structurerende waarde:

Deze ankerplaats is gelegen op de zuidelijke flank van de microcuesta van de Kempen. Het 's Herenbos maakt deel uit van een uitgestrekt boscomplex dat grenst aan "Domein de Renaissance" in het noordwesten en het Zalfens Gebroekt in het zuiden. Opvallend zijn de duidelijk herkenbare blokstructuur van de bossen, het open akker- en weilandgebied rondom het gehucht Zalfen en de open beekvallei van de Koeischotseloop in het oosten.

§ 2. De landschapskenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden zijn de volgende:

1° 's Herenbos

Het voormalige 'Nonnenbosch' werd in de 17 de eeuw eigendom van de "heren van Oostmalle" die op het kasteel de Renesse resideerden. Het statige loofbos werd als jachtdomein gebruikt. In de 19de eeuw werd het bos omgevormd tot een exploitatiebos en werd veel van het oorspronkelijke loofhout vervangen en aangeplant met naaldhout. Voor de tweede wereldoorlog werd het 's Herenbos ingericht als een idyllisch buitenverblijf voor de graaf en familieleden. De officiële verbindingsweg tussen het kasteel van Oostmalle en de Sint-Antoniuskapel van Zalfen werd afgeschaft en maakte plaats voor een heuse Franse landschapstuin met tal van parkelementen. Na de dood van de graaf in 1973 kwam het 's Herenbos in verval. De eigenheid van het parkbos is bewaard gebleven in:

a) De bosbestanden

De geschiedenis van de aanleg van het bos is af te leiden uit de bosleeftijd.

De oudste delen van het bos bevinden zich in het zuiden van het 's Herenbos en ten oosten van de centrale zichtas tussen de Kozakkendreef en de Uilendreef. Naast gemengde bestanden bestaan bepaalde percelen nog uit zuiver loofhout met hoofdboomsoorten zomereik en gewone beuk.

De omgeving van het sterrenbos is van latere leeftijd en bestaat uit gemengde bestanden van zomereik, gewone beuk en grove den.

De bospercelen ten noorden van de Uilendreef zijn het meest recent (20ste eeuw) en bestaan nagenoeg uitsluitend uit grove den.

b) De dreven

De dreven in het s' Herenbos werden aanvankelijk aangelegd toen de houtproductie in de 19de eeuw belangrijk werd. Drie belangrijke dreven vertrokken aan de noordwestelijke ingang van het bos en liepen respectievelijk in zuidwestelijke richting, zuid-oostelijke richting (Kozakkendreef) en oostelijke richting (Uilendreef) door het bos. In het zuiden van het bos werd een oost-west georiënteerde dreef aangelegd (Grote Kruisdreef). Met de omvorming naar het romantische parkbos werden meerdere zijdreven aangelegd. De meeste van deze dreven zijn nog zeer goed ontwikkeld.

c) De zichtassen

Met de aanleg van het parkbos in de twintigste eeuw maakte de ontwerper gebruik van bestaande (eertijds gebogen) verbindingsweg vanaf het kasteel (huidige N12) en de kapel van Zalfen. De weg werd afgeschaft en aangelegd als een brede open corridor doorheen het bos waarin centraal een grote waterpartij met bijpassende beelden en ornamenten, rozentuin, woning en parkbeplanting werden aangelegd. De andere grote dreven werden eveneens bij dit ontwerp betrokken en

fungeerden evenzeer als zicht op de beekvallei van de Lopende beek en de open weilanden ten oosten van het 's Herenbos.

d) Waterlopen

De sterk meanderende Lopende beek

e) Parkelementen

Van de omvorming tot een romantisch parkbos zijn volgende elementen nog in het 's Herenbos aanwezig:

- 1) Waterpartijen;
- 2) Beelden;
- 3) Sterrenbos;
- 4) Amfitheater;
- 5) Taxusdoolhof;
- 6) Reeënweide;
- 7) Kanaaltje;
- 8) Boswachterhuisje;
- 9) Stallingen;
- 10) Schuur.

2° Heihuizen

- a) Historische bosontginning van de 19de en 20ste eeuw met rechthoekig aangelegde bospercelen als voorbeeld van Kempense ontginning van gemeenschappelijk heideareaal;
- b) Heiderelicten;
- c) Weilanden en akkers;
- d) Graslanden in de beekvalleien;
- e) Kleine landschapselementen: hagen, houtkanten, solitaire bomen;
- f) Bouwkundig erfgoed:
Kasteel Heihuizen, Heihuizen, kasteel in neorococostijl uit het begin van de 20ste eeuw;
- g) Archeologische vondsten en potenties.

3° Het gehucht Zalfen

- a) Historisch stabiel open akker- en weilandengebied met plaggenbodems;
- b) Beschermd bouwkundig erfgoed:
Sint-Antoniuskapel;
- c) Niet beschermd bouwkundig erfgoed: de typische 19de eeuwse Kempense hoeven met bijgebouwen;
- d) Archeologische potenties.

Art. 3. De aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 wordt weergegeven op het plan als bijlage.

Brussel, 27-01-2010

Vlaams Minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en
Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS